

Д-р Огнян Минчев. Основни следствия на турското членство върху Европа

Откъс от статията на д-р Огнян Минчев „Казусът Турция в ЕС“, Институт за регионални и международни изследвания, 2006

На дневен ред е въпросът, какво би станало с ЕС, ако той приеме за член Турция, повече или по-малко такава, каквата я виждаме днес? Турция ще бъде най-голямата страна в ЕС, с най-голям брой гласове при взимане на решения. Страна с огромни социални, културни и икономически разделения, страна с авторитарна политическа система, основана върху радикален националистически проект. Страна с имперско минало, оценявано с чувство за гордост и ревизионистични амбиции, в която историческата истина за насилията над подчинените народи е строго табуирана. Страна, в която малцинствата, свободното слово и различната идентичност са обезправени. Страна с огромна демографска динамика, с десетки милиони бедни граждани, обитаващи света на патриархалното, традиционно ислямско общество. Очевидният отговор е – ЕС ще престане да съществува в своя досегашен статут на проект за стопанска, социална, политическа и културна интеграция на Европа и ще бъде редуциран до митнически съюз, зона за свободна търговия, надстроена с определен обем общо търговско законодателство, администрация и – може би -обща (за повечето членове) валута. Справедливостта изисква да

се признае, че дори и в настоящия си обем - след разширението с десетте нови членки от 2004 г., ЕС все по-трудно функционира като общ политически и социален проект. Засилва се тенденцията към формиране на вътрешни алианси и разделение на интересите между различни групи страни. Блокирането на Европейската конституция е само един от индикаторите за тази институционална и политическа стагнация. На този етап обаче все още има значителни шансове Европа да се справи с тази текуща блокада и да намери своята „точка на равновесие“ след наистина безпрецедентната вълна на разширяване с нови членове (завършваща с приема на България, Румъния и Хърватия).

Приемането на Турция ще унищожи тези шансове. Националните политически елити на европейските страни могат да бъдат притиснати да гласуват турското членство. Но гражданите на Западна и Централна Европа няма да приемат нито икономическите – данъчни жертви, необходими за интеграцията на 80 милионна – в близка перспектива 100 милионна Турция, нито новите потоци от бедни имигранти, стигащи се от Анадола, нито резкия срыв на своите социални, културни и гражданско-политически стандарти, вследствие интегрирането на едно наистина много различно общество.

Съществува само един стратегически избор, чрез който западно-европейската политическа класа може едновременно да приеме Турция за член на ЕС и да удовлетвори, поне отчасти, интересите на гражданите, които периодично я избират в институциите на властта. И това е формирането на „Европа на различни скорости“. Тази концепция не е нова, до известна степен една такава Европа вече е реалност след 2004 г. Тази реалност обаче се подчинява на силния хомогенизиращ ефект на действащите европейски институции и на интегративната роля на *acquis communautaire*. След приемането на Турция обаче самите „стари“ страни-членки на ЕС ще ренационализират своите институции и законодателство под натиска на своето обществено мнение, с цел да се предпазят от нежелана инвазия на чужда работна сила, чужди нрави, чужда институционална и гражданска култура. Именно този процес ще редуцира общото европейско законодателство и администрация до санитарния минимум на търговските отношения, до статута на общ митнически съюз. На мястото на разпадналия се до зона за свободна търговия ЕС ще започне гъвкав, неформален, селективен двустранен, регионален и многостранен процес на „вътрешна“ европейска интеграция между страните от Западна и Централна Европа. Великобритания ще остане да наблюдава зад Канала (ЕС, редуциран до митнически съюз е нейна стара мечта), Скандинавия и Прибалтика ще се сблизят бързо още повече, *Charlemagne* плюс *Benelux*, Австрия и Унгария... Общите високи стандарти и правила на интеграция в ЕС днес ще бъдат заменени от селективни интеграционни споразумения между конкретни страни, запълващи и преобразуващи вакуума на практически изоставения Европейски проект. В резултат на този процес ще се реализира относително бързо – в исторически план – възстановяване на европейския интеграционен процес във вътрешното ядро на Европа. Периферните зони на Европа ще останат част от нейното по-широко, външно икономическо и стратегическо пространство.

Турция е заинтересована от тази неизбежна редукция на Европейския проект

до зона за свободна търговия поради две причини. **Първо**, по този начин Анкара ще избегне – или поне ще намали - непрекъснатия конфуз да обяснява в европейските институции едно или друго несъответствие между европейските стандарти и институционалните практики в Турция. **Второ**, разпадът на политически интегрирания ЕС до хлабава мрежа на региони с разнообразен статут, максимално ще облагодетелства амбицията на *Абдуллах Гюл* и неговите колеги да се завърнат бързо и със съвременни средства там, където предците им са препускали на коне – в Югоизточна Европа. За това няма да бъдат необходими особено големи усилия – в полза на турската амбиция работят мощните сили на стопанската, демографската и геополитическата гравитация. В Истанбул – единственият в региона мегаполис – живеят най-малко два пъти повече хора, отколкото в цяла България. Мощният процес на миграция от изтока на Турция към западните индустриализирани райони се засилва с демографската динамика на традиционното кюрдско и турско общество. Индустиалната инфраструктура на западна Турция вече не намогва да интегрира тези пришълци – понастоящем в районите на Истанбул, Бурса, Измир и Одрин вече има милиони хора (по някои оценки – между 5 - 6 милиона) без системно препитание. Вдигането на граничните бариери между Турция и ЕС ще освободи тези хора да потърсят препитание в други страни – първата възможна дестинация е България и останалите страни на Балканите. Мащабите на турската икономика, на турските въоръжени сили, на потенциала на турската държава неизбежно отреждат на Турция ролята на регионален хегемон в Югоизточна Европа. Интензитетът на тази хегемония ще бъде в пряка зависимост от желанието и потенциала на останала Европа – доколкото тя ще се съхрани като единен субект – да въздейства върху стопанското, политическото и социално развитие на балканските страни.

Стремежът на България, Румъния и другите страни от Югоизточна Европа да членуват в Европейския съюз е мотивиран от дългосрочния интерес на тези общества да се откъснат от историческите си зависимости от империите на Изтока – Османска и Руска (включително Съветска) – и да се реинтегрират в цивилизационния проект на Европа. Иронията на историята обаче може да ги запрати обратно в ръцете на техните бивши имперски господари точно в резултат на осъществените им амбиции за членство в ЕС. Ако Турция влезе в ЕС и реализира без особени трудности своя проект за „завръщане“ или хегемония на Балканите, първият пряк резултат на това ще бъде ... геополитическото завръщане на Русия на „бял кон“ в региона. Балканските православно-християнски общества притежават комплексна идентичност вследствие превратностите на своята история. Това са общества с две лица – едното гледащо към модерния Запад, а другото – към Русия, която винаги е била единствената историческа надежда за прогонване на подтисническата ислямска империя на Османските турци от дома на балканските народи. Една Европа, изгубила харизмата на интеграционния си проект и оставила своите страни членки на Балканите в ръцете на възродения турски експанзионизъм ще бъде най-пряката и най-ефективна покана към Москва да се завърне в региона. Това ще бъде особено интересен процес, предвид новото – и по всяка вероятност дългосрочно партньорство на Русия и Турция в Черно море и регионите около него. Така Балканите ще бъдат върнати в руслото на руско-турското съперничество и партньорство, а Европа ще бъде изтласкана от региона по

парадоксалната логика на собствената си неразумна експанзия –
приобщаването на Турция към ЕС